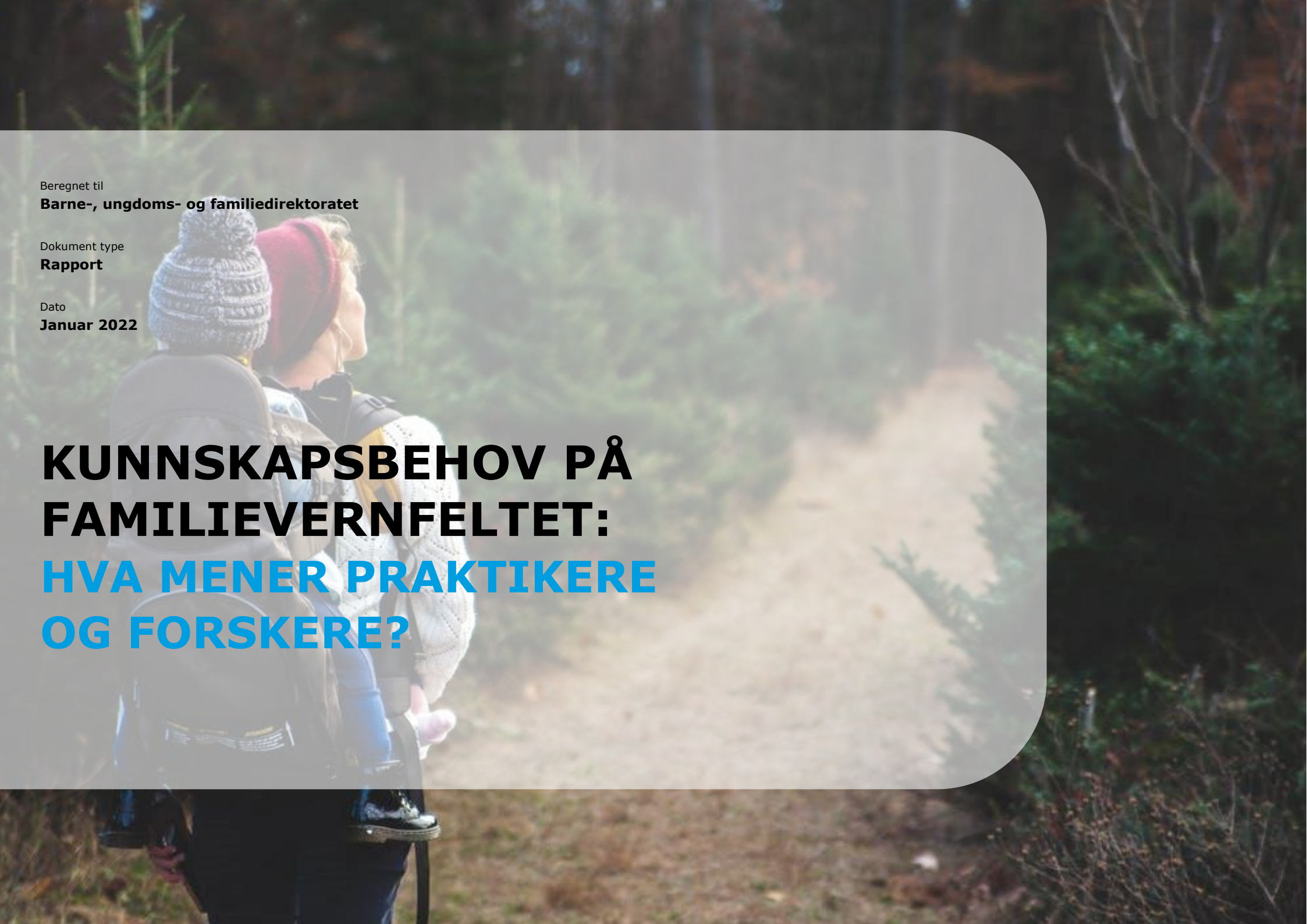

A woman is seen from behind, carrying a young child in a backpack. They are walking along a dirt path in a forest. The woman is wearing a white knit sweater and a red beanie. The child is wearing a grey knit hat. The background is a dense forest with tall trees and green foliage. The image is partially covered by a semi-transparent white rounded rectangle on the left side, which contains the report's metadata and title.

Beregnet til
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Dokument type
Rapport

Dato
Januar 2022

KUNNSKAPSBEHOV PÅ FAMILIEVERNfeltet: HVA MENER PRAKTIKERE OG FORSKERE?

KUNNSKAPSBEHOV PÅ FAMILIEVERNfeltet: HVA MENER PRAKTIKERE OG FORSKERE?

Oppdragsnavn **Kunnskapsbehov på familievernfeltet: Hva mener praktikere og forskere?**
Mottaker **Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet**
Dokument type **Rapport**
Utført av **Rambøll Management Consulting**

INNHALDSFORTEGNELSE

1.	Sammendrag	2
2.	Innledning	5
2.1	Om oppdraget og formålet	5
2.2	Om familievernet	6
2.3	Tidligere forskning	6
2.4	Metodisk tilnærming i gjennomføringen av oppdraget	9
2.4.1	Referansegruppen	9
2.4.2	Fokusgruppeintervju med familievernkontorer	9
2.4.3	Intervju med forskere	10
2.4.4	Analyse av datamaterialet	10
2.4.5	Metodiske betraktninger	10
2.5	Leserveiledning	11
3.	Målgrupper og deres behov	13
3.1	Brukere og ikke-brukere av familievernet	13
3.2	Familier med annen språklig, kulturell og religiøs bakgrunn	13
3.3	Familier med ulike samlivsformer	14
3.4	Familier som går i loop mellom flere tjenester	15
3.5	Familier som lever i høykonflikt	16
4.	Livssituasjoner	18
4.1	Bosted og samvær etter samlivsbrudd	18
4.2	Familieliv i dagens samfunn og konsekvenser for parforhold og foreldreskap	19
4.3	Vold i familien	20
4.4	Psykiske lidelser og/eller rus i familien	21
4.5	Oppfølging etter omsorgsovertakelse	21
5.	Terapi, kurs og mekling	23
5.1	Effekter av terapiformer og kurs	23

5.2	Kunnskapsbehov om parterapi	24
5.3	Kunnskapsbehov om mekling	25
5.4	Kunnskapsbehov om familierterapi og foreldreveiledning	26
5.5	Kunnskap om brukererfaringer	27
6.	Utfordringer i Familievernet	29
6.1	Familievernets rolle i tjenesteapparatet, og dets særegenhet	29
6.2	Familievernets mandat, målgruppe og prioriteringer	30
6.4	Samarbeid og samhandling med andre instanser	30
6.5	Gjennomgang av måleparametere	31
6.6	Tilgjengeliggjøring av god praksis og kunnskap	31
7.	Oppsummert om kunnskapsbehovene i familievernet	34
7.1	Oppsummert om kunnskapsbehovene	34
7.1.1	Målgrupper og deres behov	34
7.1.2	Livssituasjoner	34
7.1.3	Terapi, kurs og mekling	35
7.1.4	Utfordringer i familievernet	36
7.2	Pågående forskning	36

1. SAMMENDRAG

I dette prosjektet har Rambøll i samarbeid med Norstat innhentet praktikere og forskeres synspunkter på kunnskapsbehovet på familievernfeltet. Denne rapporten har som formål å gjengi hva praktikere og forskere mener det er behov for mer kunnskap om. Det er derimot ikke innenfor denne rapportens mandat og vurdere hvorvidt funnene sammenfaller med faktiske kunnskapshull i forskningslitteraturen.

Datainnsamlingen har bestått av to hovedelementer; fokusgruppeintervjuer med familieverntjenesten og intervjuer med forskere og andre vitenskapelige ansatte. Det er gjennomført til sammen 10 fokusgrupper med ulike familievernkontorer, som har inkludert spisskompetansemiljøer, og familievernkontor fra alle Bufetats regioner. Videre er det gjennomført 10 intervjuer med forskere fra ulike forskningsinstitusjoner.

Overordnet finner vi at kunnskapsbehovene beskrives relativt likt på tvers av de ulike familievernkontorene vi har snakket med. Spisskompetansemiljøene og forskerne har naturligvis vært mer informert rundt sitt fagfelt, og konsentrert seg rundt disse i intervjuene. Til tross for dette opplever vi metning i dataene, og at flere av kunnskapsbehovene går igjen på tvers av familievernkontorer og forskere.

I analysen av datamaterialet er det identifisert fire overordnede temaer som det er behov for mer kunnskap om i familievernet: 1) målgrupper og deres behov, 2) ulike livssituasjoner, 3) terapi, kurs og mekling og 4) utfordringer i familievernet. Rapporten er strukturert etter disse

overordnede temaene. Tema 4) utfordringer i familievernet er i større grad enn de andre temaene basert på analyser av dagens utfordringsbilde, og må derfor leses som dette. De andre temaene er i større grad basert på deskriptive gjentakelser av kunnskapsbehov som informantene har beskrevet i intervjuene.

Det er identifisert et kunnskapsbehov rettet mot konkrete *målgrupper*, og deres behov i møte med familieverntjenesten. Identifiserte målgrupper det er behov for mer kunnskap om er brukere og ikke-brukere av familievernet, familier med annen språklig, kulturell og religiøs bakgrunn, samt familier med ulike samlivsformer. I tillegg er målgruppen familier som går i loop mellom familievern, barnevern og domstolene, samt familier som lever med en situasjon preget av høykonflikt trukket frem som målgrupper det er behov for mer kunnskap om. Behovet for kunnskap i tjenesten preges i stor grad av familievernets krav om å levere likeverdige tjenester til alle.

Kunnskapsbehov om ulike *livssituasjoner* handler om hvordan familievernet kan møte og jobbe med familier som opplever ulike former for utfordringer. Konkret er det identifisert et kunnskapsbehov om bosted og samvær etter samlivsbrudd, familieliv i dagens samfunn og konsekvenser for parforhold og foreldreskap, vold, rus og psykiske lidelser i familien, samt oppfølging til foreldre etter omsorgsovertakelse.

Videre er det identifisert kunnskapsbehov om *terapi, kurs og mekling* i en familievernkontekst. Særlig er det behov for kunnskap om parterapi og mekling, og effekter av dette. I tillegg er det identifisert behov for å vite mer om effekter av ulike terapiformer og kurs, samt behov for å innhente brukererfaringer.

Kunnskapsbehov om *utfordringer i familievernet* viser til et behov for mer kunnskap om forhold som kan gjøre det krevende å jobbe i familievernet. Dette handler om familievernets mandat, og hvilken betydning mandatet har for prioriteringer og avgrensinger i tjenesten. Som følge av at familievernet opplever at stadig flere saker pålegges tjenesten i takt med at sakene blir mer komplekse, fremstår det som et behov for mer kunnskap om hvilken rolle familievernet skal ha. At sakene blir mer komplekse innebærer et behov for bedre samhandling mellom tilgrensende tjenester slik som barnevern, BUP, helsestasjoner og rettsvesenet. I forlengelsen av dette er det behov for kunnskap om når familievernet bør henvise videre, og eventuelt hvordan samhandling mellom de ulike tjenestene best kan gjennomføres.

INNLEDNING

2. INNLEDNING

2.1 Om oppdraget og formålet

I dette prosjektet har Rambøll i samarbeid med Norstat innhentet praktikere og forskeres synspunkter på kunnskapsbehovet på familievernfeltet. Formålet med prosjektet har vært å innhente praktikere og forskeres synspunkter på hvilke områder det trengs mer kunnskap om for å stryke praksisutøvelsen i familievernet.

Den overordnede problemstillingen for prosjektet har vært:

Hva trengs det mer kunnskap om for å styrke praksisutøvelsen i familievernet, innenfor rammene av familievernets samfunnsoppdrag?

Denne rapporten har som formål å gjengi hva praktikere og forskere mener det er behov for mer kunnskap om. Rapporten har ikke til hensikt å vurdere hvorvidt det finnes kunnskapshull i forskningen på de konkrete områdene. Funnene fra rapporten bør derfor ses i lys av blant annet kunnskapsoppsummeringer og forskningskart som sier noe om det konkrete forskningsbehovet på ulike områder og felt.

Rapporten inngår i Bufdirs pågående arbeid med å utarbeide en langsiktig plan for forskning, evalueringer og utvikling av kunnskapsgrunnlag innenfor direktoratets ansvarsområder.¹ Bufdir jobber systematisk med kunnskapsutvikling, og har en strategisk og

helhetlig tilnærming til forskning og kunnskapsutvikling gjennom blant annet anskaffelse av forskning, forvaltning av tilskuddsmidler til kunnskaps- og kompetansemiljøer, utarbeide kunnskapsbaserte råd og retningslinjer og i formidling av forskningsbasert kunnskap.²

Bufdirs kunnskapsstrategi³ er et viktig ledd i direktoratets profesjonalisering av arbeidet med forskning. Kunnskapsstrategien bygger på overordnede føringer i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning⁴ og Strategi for Bufdir 2017-2020.⁵ De fem hovedmålene i kunnskapsstrategien er:

1. Bidra til mer forskning på Bufdirs områder
2. Sikre at kunnskapen er relevant, anvendbar og tilgjengelig
3. Formidle kunnskap av høy kvalitet
4. Formidle statistikk av høy kvalitet
5. Legge til rette for kunnskapsbasert praksis

I tildelingsbrevet for 2020 fikk Bufdir oppdrag om å utarbeide en årlig FoU-rapport med sammendrag av ferdigstilte FoU-prosjekter. Formålet med FoU-rapporten er å gi en kort status for kunnskapsutvikling på Bufdirs områder. Oppdraget gjennomført av Rambøll vil være viktig for Bufdir i prioritering av fremtidig forskningsbehov.⁶

¹ Barne- og familiedepartementet (2020). *Tildelingsbrev til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet 2021*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/e3c03f39789d433a9ade95467740b6ab/tildelingsbrev-til-bufdir-2021-sendt-ut-181220.pdf>

² Bufdir (2021). *Bufdirs arbeid med forskning 2020*. Hentet fra <https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005306>

³ Bufdir (2019). *Kunnskapsstrategi for Bufdir 2019-2021*. Hentet fra <https://www.bufdir.no/globalassets/global/om-oss/bufdirs-kunnskapsstrategi.pdf>

⁴ Meld. St. 4 (2018–2019). *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019–2028*. Kunnskapsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-4-20182019/id2614131/>

⁵ Bufdir (2017). *Strategi for Bufdir 2017–2020*. Hentet fra https://bufdir.no/globalassets/global/bufdir_strategi_2017-2020_digital.pdf

⁶ Bufdir (2021). *Bufdirs arbeid med forskning 2020*. Hentet fra <https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005306>

2.2 Om familievernet

Familieverntjenestens virksomhet er regulert i familievernkontorloven av 1997. Samfunnsmandatet til familievernet er å forbygge og avhjelpe relasjonelle vansker i familien, og styrke gode familierelasjoner og barns oppvekstvilkår.⁷ Familieverntjenesten er et gratis lavterskeltilbud, som skal gi rask, lett tilgjengelig og god faglig hjelp til familier med problemer eller utfordringer. Foreldrepar kommer for foreldreveiledning, for å få hjelp med parforholdet, for mekling i forbindelse med samlivsbrudd, eller ved andre problemer i familien. Som følge av at familievernet gir et bredt tilbud til par og familier, er kunnskapsutvikling på feltet svært tverrfaglig og sammensatt – både om samliv, foreldreskap, barns utvikling, medvirkning, mekling, konflikter, vold i nære relasjoner med mer.⁸

Det er totalt 42 familievernkontorer med til sammen 90 lokasjoner. Omtrent 110 000 mennesker benytter seg av tjenestene årlig.⁹ Tjenesten er organisert med utgangspunkt i to ulike tradisjoner, og består i dag av både statlige og kirkelige familievernkontor. De kirkelige kontorene er organisert i henholdsvis Stiftelsen Kirkens familievern (SKF) og som selvstendige stiftelser. De kirkelige kontorenes virksomhet drives innenfor samme lovmessige og økonomiske ramme, og har de samme kjerneoppgavene som de statlige.¹⁰

Buudir har utviklet en kompetansemodell som er implementert i familievernet.^{11 12} Kompetansemodellen skal bidra til å sikre god faglig styring og forvaltning av familievernet i Bufetats fem regioner, og er

⁷ NOU 2019:20 (2019). *En styrket familietjeneste – En gjennomgang av familieverntjenesten*. Barne- og familiedepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-20/id2678371/>

⁸ Ibid.

⁹ Buudir (2020). *Familievernet hjelper deg å finne løsninger*. Hentet fra https://buudir.no/Familie/Om_familievernet/

¹⁰ Øverli, I. T. og Gundersen, T. (2020). *Familievernet under Covid-19. Erfaringer og læring under nedstengingen og i en ny hverdag*. Hentet fra <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/6492>

utformet på den måten at ett tjenestested innen hvert tjenesteområde har spesialisert kompetanse. Spisskompetansemiljøene har nasjonalt ansvar for implementering, opplæring, kvalitetssikring og veiledning av faglig standardisert praksis. De fire spisskompetansemiljøene er:

- Barn og unge
- Foreldreoppfølging etter omsorgsovertakelse
- Foreldrestøtte og forebygging
- Vold og høykonflikt

I tillegg er det under spisskompetansemiljøene organisert regionale ressursmiljøer. Disse ressursmiljøene har veiledningsfunksjon overfor familievernkontorene i deres region, og driver praksisveiledning i enkeltsaker, samt bidrar til å fremme beste praksis på tvers av generalistkontorene i deres region.¹³

2.3 Tidligere forskning

Videre beskrives et utvalg av tidligere forskning på familievernfeltet. Dette er et utvalg for å gi noe bakgrunnskunnskap, og kan ikke betraktes som en kunnskapsoppsummering.

Buudir har de seneste årene prioritert forskning som kan gjøre familievernet rustet til å hjelpe familier med høyt konfliktnivå og voldsproblematikk. I 2020 publiserte NOVA en studie av familievernets arbeid mot vold i nære relasjoner.¹⁴ Studien tar for seg hvordan familievernet jobber med voldsproblematikk i familier, hvordan familierelatert vold passer inn i familievernets portefølje, metodisk og i forhold til tjenestens samfunnsoppdrag. Samtidig fremkommer det at

¹¹ Rosten, M. G., Øverli, I. T. & Gundersen, T. (2020) *Truffet av volden: Familievernets arbeid med vold i nære relasjoner* (NOVA Rapport 7/20). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet.

¹² Barne- og familiedirektoratet (2017). *Fagutviklingsplan – Familievernets arbeid med prioriterte oppgaver*. Seksjon for familie og oppvekst

¹³ Ibid.

¹⁴ Rosten, M. G., Øverli, I. T. & Gundersen, T. (2020) *Truffet av volden: Familievernets arbeid med vold i nære relasjoner* (NOVA Rapport 7/20). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet. I Buudir (2021). Buudirs arbeid med forskning 2020.

arbeidet utfordrer hvordan tjenesten tradisjonelt har jobbet, og viser til et kunnskapsbehov på feltet, herunder familieførståelse i en mangfoldig befolkning og voldsarbeid i familievernet.¹⁵

Foreldrekonflikt, konsekvenser for barn og intervensjoner for å dempe slike konflikter er et annet område hvor det de seneste årene er gjennomført kunnskapsoppsummeringer.¹⁶ Disse har bidratt til å øke oppmerksomheten om foreldrekonflikter, og har vært sentrale i videreutviklingen av familievernets meklingsarbeid. Forskning på gruppetiltak for barn og unge som opplever samlivsbrudd er imidlertid manglende, der en kunnskapsoppsummering fra 2016 konkluderer med at det finnes få slike studier, at de hadde lav kvalitet og til dels inkonsistente funn.¹⁷ Delt bosted for barn som opplever samlivsbrudd er et annet felt hvor det finnes lite forskning. En kunnskapsoppsummering fra 2017 viser at det finnes få studier om konsekvensene av delt bosted for barn.¹⁸ Barns medvirkning i forbindelse med samlivsbrudd og retten til å bli hørt i slike situasjoner er et annet felt hvor det finnes lite forskning, til tross for at det foreligger mange ulike modeller og metoder for profesjonelle samtaler med barn.¹⁹

I NOU 2019:20 *En styrket familietjeneste- en gjennomgang av familieverntjenesten* vises det til at dagens mangfold i befolkningen stiller krav til familieverntjenesten, og at det trengs mer kunnskap og bevissthet om de behovene ulike målgrupper har i møte med familieverntjenesten. Mangfoldet i befolkningen innebærer ikke bare kulturelle, religiøse eller språklige forskjeller, men også at

familieverntjenesten skal gi likeverdige tilbud til familier med ulike sosioøkonomisk bakgrunn, og barn og voksne som lever innenfor ulike familiestrukturer. Det vises til at mangel på kunnskap enten kan føre til forenklete forestillinger om målgruppene, at man ikke ser de spesielle utfordringene de ulike gruppene har eller at man bare fokuserer på det som er forskjellig.²⁰

Det er de senere årene blitt gjennomført bruker- og befolkningsundersøkelser på familievernfeltet, for å undersøke både tilgjengelighet og tilfredshet med tjenestene, samt å få mer kunnskap om kjennskap til familievernet, og inntrykket av tjenesten. Sentio Research Norge gjennomførte på oppdrag fra Bufdir en brukerundersøkelse ved familievernkontorene.²¹ Datagrunnlaget var basert på spørreskjema rettet mot alle (både barn og voksne) som var på konsultasjon ved familievernkontoret hos mekler eller terapeut i perioden datainnsamlingen ble gjennomført. Hovedfunnene fra undersøkelsen viser at det er en høy tilfredshet med familievernkontoret, noe som også kommer frem blant barna, der de gjennomgående gir positive tilbakemeldinger etter samtalen på familievernkontoret. Basert på funnene er det få som gir direkte negative vurderinger av hjelpen fra familievernkontoret. Samtidig oppgir ca. 1 av 10 at de i liten grad mener at samtalen har bidratt til at familien har fått det bedre. Videre mener 1 av 10 at samtalen i liten grad har hjulpet dem å forstå sin partner/tidligere partner bedre.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Bufdir (2021). *Bufdirs arbeid med forskning 2020*. Hentet fra <https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005306>

¹⁷ Forsetlund, L. & Vist, G. E. (2016). *Effekter av gruppetiltak for barn og unge som opplever samlivsbrudd* (Rapport 2016). Folkehelseinstituttet. I Bufdir (2021). *Bufdirs arbeid med forskning 2020*.

¹⁸ Blaasvær N., Nøkleby, H. & Berg R. C. (2017). *Hva er konsekvensene av delt bosted for barn? En systematisk oversikt* (Rapport 2017). Folkehelseinstituttet. I Bufdir (2021). *Bufdirs arbeid med forskning 2020*.

¹⁹ Ask, H. & Kjeldsen, A. (2015). *Samtaler med barn* (Rapport 2015:4). Folkehelseinstituttet. I Bufdir (2021). *Bufdirs arbeid med forskning 2020*.

²⁰ NOU 2019:20. (2019). *En styrket familietjeneste. En gjennomgang av familieverntjenesten*. Barne- og familiedepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/60b7d738df7d4d54a0e8c535cdca2ab3/no/pdfs/nou201920190020000dddpdfs.pdf>

²¹ Sentio Research Norge (2017/2018). *Brukerundersøkelse ved familievernkontorene*. Bufdir. Hentet fra https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Brukerundersokelse_ved_familievernkontorene.pdf

Sentio Research Norge gjennomførte også en befolkningsundersøkelse på oppdrag fra Bufdir, som hadde som formål å kartlegge kjennskap til familievernet og deres tilbud, i tillegg til inntrykk av og holdninger til familievernkontoret.²² Utvalget for undersøkelsen er landsrepresentativt og bestod av totalt 3000 personer i alderen 20-65 år. Hovedfunn fra undersøkelsen viser at majoriteten av befolkningen er kjent med at familievernet som tilbud finnes, men sammenlignet med andre tjenester slik som barnevern, BUP, PPT, krisesenter og helsestasjon, er det en betydelig lavere andel som har hørt om familievernkontoret.

Hvor tilgjengelig familievernet er handler også om geografisk tilgjengelighet. Transportøkonomisk institutt (TØI) gjennomførte i 2019 på oppdrag for Familievernutvalget en kartlegging av hvor tilgjengelig Familieverntjenesten er for landets befolkning.²³ Funnene fra analysene viser at tjenesten i stor grad er tilgjengelig med bil, men i mindre grad med kollektivtransport. TØI finner at tilgjengeligheten i Nord-Norge og Midt-Norge er betydelig lavere enn i de sørlige regionene. Basert på funnene fra analysene konkluderer TØI at for å sørge for bedre tilgjengelighet vil et effektivt tiltak være å utvide tilbudet på utekontorene, altså kontorer som er plassert i områder der det er lang reisetid til nærmeste hoved- eller avdelingskontor.

²² Sentio Research Norge (2017). *Familievernkontoret. Kjennskap og inntrykk i befolkningen*. Bufdir. Hentet fra https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Familievernkontoret_Kjennskap_og_inntrykk_i_befolkningen.pdf

²³ Lunke, E.B. & Johnsson, E. (2019). *Tilgjengelig familievern – En analyse av befolkningens tilgang til Familieverntjenesten* (TØI rapport 1714/2019). Transportøkonomisk institutt. Hentet fra <https://www.toi.no/getfile.php?mmfileid=51040>

2.4 Metodisk tilnærming i gjennomføringen av oppdraget

Prosjektet og datainnsamlingen ble gjennomført i perioden september til desember 2021. Datainnsamlingen har bestått av to hovedelementer; fokusgruppeintervjuer med familieverntjenesten og intervjuer med forskere eller andre vitenskapelige ansatte. Hovedvekten av datainnsamlingen har bestått av å innhente erfaringer fra de ansatte i familievernet. Formålet med prosjektet har vært å gjengi praktikere og forskeres synspunkter på kunnskapsbehovet på familievernfeltet, men det er ikke innenfor rapportens mandat og vurdere hvorvidt funnene sammenfaller med kunnskapshull i forskningslitteraturen. Kunnskapsbehov som trekkes frem i rapporten kan det derfor finnes forskning om. I det følgende redegjør vi nærmere for metodisk tilnærming.

2.4.1 Referansegruppen

Det ble opprettet en referansegruppe bestående av representanter for hvert av de fire spisskompetansemiljøene og Bufdir. Gruppen ble involvert i alle faser av prosjektet, herunder ved utvikling av intervjuguider, avklaringer av utvalg, og i forbindelse med analyser og rapportering.

2.4.2 Fokusgruppeintervju med familievernkontorer

Formålet med fokusgruppeintervjuene har vært å innhente erfaringer og meninger om kunnskapsbehovene i familievernet. I fokusgruppene har ansatte i familieverntjenesten snakket om hvilke utfordringer familiene i Norge møter på i dag, hvordan familievernet jobber med å møte familienes behov, og hva de trenger av kunnskap og forskning for å styrke egen praksisutøvelse.

Til sammen er det gjennomført 10 semistrukturerte fokusgruppeintervjuer bestående av ledere og ansatte fra 10 ulike familievernkontorer. Totalt har vi snakket med 45 ansatte og ledere i

familievernet. Hvert fokusgruppeintervju besto av mellom tre og seks informanter.

Vi har snakket med spisskompetansemiljøer, i tillegg til ulike familievernkontor i Bufetats regioner. Familievernkontorene vi har snakket med er Follo, Levanger, Vestfold- Tønsberg, Søndre Vestfold- Sandefjord, Enerhaugen, Østfold- Moss/Askim, Nedre Romerike- Lillestrøm, Tromsø (spisskompetansemiljø barn og unge), Drammen- Kongsberg (spisskompetansemiljø foreldrestøtte og forebygging) og Sør-Rogaland avdeling Eigersund (spisskompetansemiljø foreldreoppfølging etter omsorgsovertakelse).

Forskningskontaktene i hver region har foreslått kontorer som ikke utgjør spisskompetansemiljøene. Spredning i utvalget har vært viktig for å ivareta geografiske og regionale forskjeller i datainnsamlingen, og for å vurdere hvorvidt det finnes ulike kunnskapsbehov i ulike deler av landet. Utvalget har vært forankret i Bufdir og referansegruppen.

Åtte av fokusgruppene ble gjennomført fysisk, mens to ble gjennomført over Teams som følge av sykdom. Intervjuene ble gjennomført av to konsulenter, og det ble tatt notater av samtalen underveis. De to digitale fokusgruppene ble gjennomført i slutten av datainnsamlingsperioden, og ble benyttet for å validere funn, og for å gå i dybden på de mest fremtredende funnene.

Norstat har hatt ansvaret for å rekruttere familievernkontorene. I rekrutteringsprosessen har Norstat tatt direkte kontakt med ledere for kontorene for å høre om de ville delta i prosjektet. Inntrykket er at familievernkontorene har vært positive til deltakelse. Imidlertid opplevde Norstat utfordringer med å få kalenderen til familievernkontorene til å gå opp, og rekrutteringsprosessen tok derfor lengre tid enn først planlagt.

I forkant av hvert fokusgruppeintervju fikk lederen for kontoret tilsendt et informasjonsskriv om prosjektet. I informasjonsskrivet ble formålet med prosjektet beskrevet, hva deltakelse innebærer, og hvordan Rambøll behandler personopplysninger. Informasjonsskrivet ga kontorene mulighet til å forberede seg til samtalen i forkant.

2.4.3 Intervju med forskere

Det er gjennomført totalt 10 intervjuer med forskere og andre vitenskapelig ansatte. Personene forsker eller underviser innenfor temaer og fagfelt som er relevant for familievernet. Intervjuene foregikk over telefon eller Teams. Intervjuene ble gjennomført av en eller to konsulenter, og det ble tatt notater av samtalen underveis. Utvalget av forskere ble bestemt i samråd med Bufdir og referansegruppen, og var basert på innspill fra familievernkontorene. I utvalget ble ulikt stillingsnivå, forskningstematikk og geografisk spredning ivaretatt. Følgende forskningsinstitusjoner er representert i utvalget: VID, HVL, Modum Bad, UiT, NTNU, UiA, Psykologisk institutt UiO og Høyskolen i Molde.

Norstat hadde ansvaret for å rekruttere til intervjuene, og opplevde at en god del forskere takket nei til deltakelse, eller aldri besvarte forespørselen. Årsaken til at noen takket nei var at de opplevde at de ikke hadde god nok innsikt til å vurdere kunnskapsbehovene i familievernet, og noen forskere takket nei på bakgrunn av at de gjennomfører pågående forskning om familievernet på oppdrag for Bufdir.

2.4.4 Analyse av datamaterialet

For å analysere datamaterialet laget vi en analysematrise i Excel med temaer som hadde kommet frem i de første intervjuene med familievernkontor og forskere. Etter hvert som vi gjennomførte flere intervjuer, ble informasjon og innspill fra intervjuene sortert og

kategorisert etter disse temaene. I tillegg la vi til nye temaer hvis det kom frem ny innsikt. I rapporteringen av funnene ble temaene samlet og sortert til noen overordnede kapitler.

Under hvert kapittel referer vi til hvor mange som har snakket om temaet i intervjuene, og bruker eksempler og sitater fra familievernkontor og forskere om hva som er kunnskapsbehovet og hvorfor. Vi har inkludert både temaer som ble snakket om av samtlige av kontorene, i tillegg til temaer som ble tatt opp av enkelte av kontorene.

I samtale med familievernkontorene ble det spurt om både dagens utfordringsbilde, og hva som er kunnskapsbehovet i tjenesten. Kapittel 6 «Utfordringer i familievernet» er i større grad enn de andre kapitlene basert på analyser av utfordringsområder som informantene løfter frem i intervjuene. Kapittelet kan derfor ikke på samme måte som de andre kapitlene leses som rene deskriptive gjentakelser av kunnskapsbehov som informantene har beskrevet direkte i intervjuet. Kapittelet må heller leses som utfordringer familievernet møter på, og behovene de har i forbindelse med praksisutøvelsen.

Under hvert kapittel i rapporten presenteres først innspill og informasjon om temaet fra intervju med familievernkontorene, etterfulgt av funn fra intervju med forskere.

2.4.5 Metodiske betraktninger

I kvalitativ forskning benyttes gjerne pålitelighet, gyldighet og overførbarhet som tre kvalitetskriterier.²⁴ Gyldighet knyttes gjerne til spørsmålet om innsamlet data i realiteten gir svar på de spørsmålene en har forsøkt å besvare. En utfordring med gyldigheten i data som er samlet inn kan være at enkelte av forskerne har hatt en egenagenda i gjennomføringen av intervjuet, noe som kan påvirke resultatenes gyldighet. Vårt inntrykk er imidlertid at dette ikke er tilfellet, og at forskerne er relativt edrue i sine vurderinger, og i stor grad ser

²⁴ Tjora (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Gyldendal Norsk Forlag AS

helheten av familievernet. I de tilfeller hvor informantene mangler helhetsforståelse, gir de uttrykk for at de ikke kan uttale seg om mer enn sitt konkrete forskningsfelt.

De to siste fokusgruppene med familievernet ble brukt til å validere funn og analyser. I fokusgruppene løftet vi frem identifiserte kunnskapsbehov og ba informantene diskutere disse ytterligere, dette bidro til å forsikre om at funnene og fortolkninger fra tidligere datainnsamling er riktig, og bidro til å styrke gyldigheten.

I fokusgruppeintervju med familievernkantorene spurte vi som tidligere nevnt både om dagens utfordringsbilde, i tillegg til opplevd kunnskapsbehov. Flere av kantorene var engasjerte og interessert i å snakke om dagens utfordringsbilde, og vi har derfor inkludert flere av disse momentene i kapittel 6 «Utfordringer i familievernet». Vi er derimot tydelig på at flere av kunnskapsbehovene listet opp i kapittel 6 er våre analyser av hva som er kunnskapsbehov basert på kantorenes beskrivelse av dagens utfordringsbilde i tjenesten, noe som skiller seg fra de andre kapitlene som i større grad er deskriptive gjentakelser av eksplisitte kunnskapsbehov nevnt av kantorene. Ved å være åpen og tydelig på dette styrker vi studiens pålitelighet.

Overførbarhet handler om undersøkelsens gyldighet utover de tilfeller som har vært utforsket. Dataene indikerer metning, altså at vi ved gjennomføringen av fokusgruppene ikke lenger genererer nye funn. Det er heller ingen tydelige geografiske forskjeller i hvilke temaer kantorene er opptatt av. Det er derimot viktig å si at utvalget av familievernkantorene ikke er et representativt utvalg, men at vi har etterstrebet en spredning i utvalget for å ivareta geografiske og regionale forskjeller.

Vi ser større spredning blant generert data fra forskerintervjuene, noe som antagelig kan forklares med at forskerne har ulike forskningsfelt,

og dermed ikke har samme forutsetninger for å si noe helhetlig om familievernet. På den andre siden ser vi at flertallet av temaene og områdene som løftes frem i både forskerintervjuene og fokusgruppeintervjuene går igjen i datamaterialet.

Referansegruppen ble brukt som kvalitetssikring i arbeidet. Det er i prosjektperioden blitt gjennomført tre møter med gruppen, et oppstartsmøte, et analyse møte og et rapportmøte. Det har videre vært en kontinuerlig dialog på Teams mellom prosjektteamet i Rambøll og referansegruppen, hvor referansegruppen har fått status og oppdateringer. Dette oppdraget er derimot gjennomført på relativt kort tid, noe som har påvirket hvor mange møter som er blitt gjennomført med referansegruppen, hvor mange som har deltatt, og hvor aktive de enkelte deltakerne i referansegruppen har hatt mulighet til å være inn i diskusjon og kvalitetssikring av arbeidet.

2.5 Leserveiledning

Rapporten er strukturert etter 4 hovedkapitler. Hvert kapittel utgjør et hovedtema som det er identifisert et kunnskapsbehov til. Disse er:

Kapittel 3: Målgrupper og deres behov

Kapittel 4: Livssituasjoner

Kapittel 5: Terapi, kurs og mekling

Kapittel 6: Utfordringer i familievernet

Kapittel 7: Oppsummerte kunnskapsbehov

Under hvert hovedkapittel er kunnskapsbehovene knyttet til det overordnede teamet strukturert i underkapitler. Dette gjør det enkelt å finne frem til de konkrete kunnskapsbehovene i hvert kapittel.

MÅLGRUPPER OG DERES BEHOV

3. MÅLGRUPPER OG DERES BEHOV

I dette kapittelet redegjør vi for funn som omhandler kunnskapsbehov rettet mot konkrete målgrupper, og deres behov i møtet med familieverntjenesten. Målgrupper som løftes frem i dette kapittelet er brukere og ikke-brukere av familievernet, familier med annen språklig, kulturell og religiøs bakgrunn, samt familier med ulike samlivsformer. I tillegg er målgruppene familier som går i loop mellom domstolene, barnevern og familievern, samt familier som lever med en situasjon preget av høykonflikt, trukket frem som målgrupper som det er behov for mer kunnskap om. Kunnskapsbehovet omhandler i stor grad hvordan familievernet kan sørge for likeverdige tjenester for alle.

3.1 Brukere og ikke-brukere av familievernet

I åtte av intervjuene med familievernkontorene blir det tatt opp at det er utfordringer rundt hvilke målgrupper familievernet når og ikke når, og at det finnes lite forskning på hvordan nå og møte ikke-brukere av familievernet. Oppsummert innebærer dette kunnskapsbehovet:

- Kunnskap om brukere og ikke-brukere av familievernet, og hva som gjør at enkelte ikke bruker tjenestene
- Kunnskap om hvordan nå og møte en bredere del av befolkningen
- Kunnskap om forventinger og tillit til familievernet og deres arbeid

Flere av *familievernkontorene* forteller at de ikke treffer alle målgruppene i samfunnet, og at dette er en utfordring. Dette handler om at kommunikasjonsarbeidet ikke lykkes i å nå alle samfunnslag, herunder nevnes blant annet familier med lav sosioøkonomisk status,

fedre, familier med annen språklig, kulturell og religiøs bakgrunn, likekjønnede par og unge par.

Årsaker til at man ikke når hele befolkningen reflekteres rundt å handle om at man ikke lykkes med å nå familiene med informasjon, men også at disse målgruppene kanskje har lavere tillit til familievernkontoret. Det fremheves derfor et ønske om mer kunnskap om hvem som benytter seg av tjenesten, hvem som ikke bruker tilbudet, og hvorfor. I tillegg fremstår det som et behov for mer kunnskap om hvordan nå ut med informasjon til disse gruppene. En informant fra et familievernkontor uttrykker det på denne måten:

«Det er interessant å se på om det er noen lag av befolkningen familievernet treffer bedre enn andre.»

Det fremkommer i tre av intervjuene med *forskerne* at det hadde vært interessant med mer forskning på hvem som tar i bruk familievernkontoret, hvem som ikke benytter seg av tilbudene, og hva som er eventuelle årsaker til dette.

3.2 Familier med annen språklig, kulturell og religiøs bakgrunn

Det kommer frem i samtlige intervjuer med familievernkontorene at det er behov for mer kunnskap om familier med annen språklig, kulturell og religiøs bakgrunn i familievernet. Dette innebærer

- Kunnskap om bruk av tolk i møte med målgruppen
- Kunnskap om hvordan nå ut med informasjon om tilbudet til målgruppen
- Kunnskap om målgruppens behov i møte med familievernkontoret

Flere *familievernkontor* trekker frem at bruk av tolk i møte med minoritetsspråklige familier kan være en utfordring, og at de ønsker seg mer kunnskap om hva som er viktig i slike situasjoner for å sikre et

likeverdig tilbud for alle. En informant forteller at det blant annet hadde vært nyttig med kunnskap om hva som fungerer best av bruk av oppmøtetolk versus telefontolk i møte med målgruppen.

Det blir nevnt av flere informanter i familievernkontorene at det kan være vanskelig å få familier med annen språklig, kulturell og religiøs bakgrunn til å benytte seg av familievernkontoret. Informantene opplever derfor at det er behov for mer kunnskap om hvordan man når ut til målgruppen og hva som skal til for at flere skal ta kontakt med tjenesten. En informant fra et familievernkontor beskriver det slik:

«Vi vet lite om ønsket om å benytte seg av tilbudet, og hvordan å nå gruppen»

Familievernet kan oppleves som fremmed for denne målgruppen og enkelte informanter forteller at det kan være utfordrende for familier fra andre kulturer å forstå hva tjenesten innebærer, og at informasjonen som gis om tjenesten kan være byråkratisk og vanskelig å forstå. En informant fra et familievernkontor forklarer det på denne måten:

«Familier fra andre land er underrepresentert hos oss, men de må inn i disse meklingsene. Jeg kan forklare og forklare, men mandatet er ofte uforståelig for dem»

Dette kommer også frem i samtale med et annet familievernkontor der en informant forteller at hen opplever å komme til kort når man skal forklare det juridiske. Informanten ønsker seg mer kunnskap om hvordan denne målgruppen ønsker å bli møtt i meklingsen, og hva de har behov for.

Familievernkontoret Oslo Nord, som både skal levere ordinære familieverntjenester og være spesielt tilpasset en flerkulturell

målgruppes behov, blir nevnt av flere informanter som sentral for å få mer kunnskap om hvordan man bedre kan møte familier med annen språklig, kulturell og religiøs bakgrunn. En informant fra et familievernkontor trekker derimot frem at det er behov for mer kunnskap om arbeidet som blir gjort fungerer, og *hva* som fungerer i møte med målgruppen.

Behov for mer kunnskap om familier med annen språklig, kulturell og religiøs bakgrunn blir også nevnt av fire *forskere*. I samtale med en av dem blir det uttrykt at familievernkontoret kan virke fremmed for personer med en annen kulturell bakgrunn, siden tjenesten ofte er et uttrykk for norske verdier. Hen reflekterer rundt hvordan å gjøre familievernkontoret mer relevant for flere, og oppsummerer kunnskapsbehovet slik:

«Det flerkulturelle og om familievernet kan være relevant på tvers av kulturbakgrunn. Tenker det er interessant og relevant, et sted som trenger både forskning og tenkning»

En annen forsker opplever derimot at det ikke er behov for mer kunnskap om møter med denne målgruppen, siden det er kommet mer forskning på kulturell ulikhet de siste årene.

3.3 Familier med ulike samlivsformer

Kunnskap om ulike samlivsformer, og hvordan man kan møte familiene på best mulig måte er noe som blir nevnt av fire av familievernkontorene som er blitt intervjuet. Med ulike samlivsformer henvises det til blant annet likekjønnede foreldre, særboere med barn, familier som bor i bofellesskap og polyamorøse, i tillegg til nyfamilier

som er nye typer storfamilier med mine og dine og våre barn.²⁵
Oppsummert innebærer kunnskapsbehovet:

- Kunnskap om ulike samlivsformer og hvordan å møte familiene

Enkelte av *familievernkantorene* trekker frem at det er mange måter å leve familielivet på. Dette innebærer at man i arbeidet på familievernkontoret kan møte foreldre som er gift, men ikke bor sammen, barn født ved hjelp av surrogati med flere foreldre, og de som er polyamorøse. I samtale med familievernkantorene kommer det frem at de i større grad enn tidligere møter nyfamilier i sitt arbeid, og at dette kan by på utfordringer rundt grensesetting og tilknytning, og hvordan å forholde seg til hverandres barn etter brudd.

I forlengelsen av dette fremkommer det i enkelte av fokusgruppene et behov for mer kunnskap om hvordan møte disse familiene. Et familievernkontor trekker frem at det er behov for mer kunnskap om hvordan å gi et godt og likeverdig tilbud både når det gjelder parterapi til likekjønnede par og polyamorøse par, og hvordan å møte familiene på en god måte i mekling der man kan møte på andre utfordringer i samlivsbruddet, slik som eksempelvis rettigheter for mor og medmor.

Ulike samlivsformer blir også nevnt i samtale med en *forsker*. Hen forteller at det er stadig flere par som står frem om å leve i ulike samlivsformer. Forskeren forteller videre at det er behov for mer kunnskap om nyfamilier. På bakgrunn av dette oppsummerer hen kunnskapsbehovet slik:

«Det er lite forskning på dette. Hvilke samlivsformer finnes? Hvor mange lever slik? Hvordan kan vi møte dem?»

3.4 Familier som går i loop mellom flere tjenester

I samtale med fire av familievernkantorene blir det fortalt at det er behov for mer kunnskap om familier som går i loop mellom familievernet, barnevernet og domstolene. Oppsummert innebærer dette kunnskapsbehovet:

- Kunnskap om samspillet mellom familievern, barnevern og domstol
- Kunnskap om hvordan det oppleves for familiene og barna som er i denne prosessen

Familievernkantorene forteller at det er enkelte komplekse saker de opplever å få tilbake til familiekontoret etter at familien har vært i kontakt med både barnevern og domstol. Dette oppleves som krevende saker for de som arbeider i familievernkontoret, og hvor det er behov for mer kunnskap.

En informant fra et familievernkontor forteller at hen opplever at det har blitt mer av de komplekse sakene som går mellom familievern, barnevern og domstolene den siste tiden. Hen ønsker seg derfor mer kunnskap om samspillet mellom tjenestene. En informant fra et annet familievernkontor opplever at det er behov for mer kunnskap om hvordan denne prosessen oppleves for familiene, hen beskriver det slik:

«Vi skulle veldig gjerne hatt forskning på de familiene som opplever en komplisert prosess mellom barnevernet, familievernet og rettsapparatet. Opplever de seg som kasteballer, hvordan går det med disse? Hvordan kan vi jobbe bedre med disse familiene?»

²⁵ Bufetat (2014). Prosjektrapport Familievernet Region Øst. Gode relasjoner- vårt oppdrag. Hentet fra https://www.bufdir.no/globalassets/global/Gode_relasjoner_vart_oppdrag_2014.pdf

3.5 Familier som lever i høykonflikt

Høykonflikt er et tema som blir tatt opp av mange av familievernkontorene som et utfordringsområde i dag. Det er ulikt i hvor stor grad familievernkontorene mener det foreligger kunnskap på dette området eller ikke. I samtale med tre av familievernkontorene blir det derimot tatt opp at man ønsker mer kunnskap om hvordan å møte barn og familier som lever i høykonflikt. Kunnskapsbehovet kan oppsummeres slik:

- Kunnskap om hvordan å støtte og hjelpe barn og familier som lever i høykonflikt i en familievernkontekst

Familievernkontorene opplever at det er særlig behov for mer kunnskap om hvordan familievernet skal forholde seg til barn som lever i høykonfliktfamilier. En informant fra et familievernkontor ønsker mer kunnskap om hvordan man kan hjelpe disse familiene, og beskriver det slik:

«Det er ingen tvil om at konflikt er dårlig for barn. Det er mindre forskning og kunnskap om hvordan vi skal håndtere dette. Hva gjør vi med dette? Hvordan får vi foreldre til å stå i det og leve med det? Hvordan kan vi hjelpe dem med det?»

Det samme perspektivet kommer frem hos et annet familievernkontor som forteller at selv om det er mye forskning på at det er skadelig for barn å leve i høykonflikt over tid, så er det vanskelig å vite hvordan familievernet kan jobbe for å løse dette, og at det her mangler sikker kunnskap i en norsk kontekst.

Spisskompetansemiljøet for vold og høykonflikt blir nevnt av familievernkontorene som viktig for å få kunnskap og kompetanse om disse temaene. Et familievernkontor trekker frem at det er særlig nyttig å få denne kunnskapen fra SKM-miljøene siden den er praksis-nær og at de kjenner rammebetingelsene til familievernkontorene.

I to av intervjuene med *forskere* kommer det frem at det fra deres synspunkt er god kunnskap om høykonflikt. Samtidig blir det nevnt av den ene forskeren at selv om det begynner å bli en god del kunnskap om temaet, er høykonflikt fortsatt et tema som trekkes frem som vanskelig for familievernkontorene å møte og jobbe med. Den beskriver det slik:

«Det har kommet mye forskning på det at å leve med foreldre i konflikt, at dette utgjør en risikofaktor, [i tillegg til] økt fokus på barns rettigheter. Samtidig har man gjennomført undersøkelser om hva ansatte i familievernet synes er vanskeligst å arbeide med – da kommer disse temaene frem, de synes det er vanskelig å arbeide med og de føler ikke at de får resultater.»

LIVSSITUASJONER

4. LIVSSITUASJONER

I dette kapitlet presenteres funn om kunnskapsbehov knyttet til ulike livssituasjoner familiene kan oppleve, og som har påvirkning på familiesituasjonen. Blant temaer som er plassert under dette kapitlet finner vi bosted og samvær etter samlivsbrudd, familieliv i dagens samfunn og konsekvenser for parforhold og foreldreskap, vold i familien, samt rus og psykiske lidelser, og oppfølging til foreldre etter omsorgsovertakelse.

4.1 Bosted og samvær etter samlivsbrudd

Ni av familievernkontorene nevner at de ønsker mer kunnskap om barnas beste i forbindelse med bosted og samvær etter samlivsbrudd. Kunnskapsbehovet på dette området kan oppsummeres slik:

- Kunnskap om hva som er det beste for barna ved samlivsbrudd
- Bosted og samvær for familier med små barn
- Konsekvenser av og hvordan hjelpe og forebygge samværsvegring og samværeshindring

I samtale med *familievernkontorene* kommer det frem at hva som er barnas beste når det gjelder bosted og samvær etter et samlivsbrudd er et tema som er vanskelig, og som det er behov for mer kunnskap om. Enkelte forteller at det finnes forskning på feltet, men at denne kan være uoversiktlig, og at det finnes divergens i forskningen. En informant fra et familievernkontor forteller at hen opplever at foreldre kan komme med forskning som støtter deres synspunkt på hva som er best for barnet, og at forskningen brukes som forhandlingskort inn i meklingsamtaler. Hen ønsker seg derfor bedre oversikt over

forskningsfeltet slik at man kan møte familiene med kunnskapsbasert veiledning.

Det er flere familievernkontorer som tar opp at man særlig ønsker kunnskap og forskning på bosted og samvær i sammenheng med foreldre med små barn. Dette er for å bedre kunne gi råd til foreldrene i denne situasjonen. En informant forklarer det slik:

«Vi skal være fagpersoner, og det kommer foreldre som vil ha råd om hva som er best for deres barn. Det som ofte [blir vanskelig] da er samvær med de minste barna. Der vet vi at det er for lite forskning og at det er mye vi ikke vet. Det er noe forskning fra USA, men ikke i vår kontekst. Det er vanskelig å være tydelig og fagperson i en slik situasjon.»

I sammenheng med samvær og bosted etter samlivsbrudd er det også tre familievernkontor som tar opp samværeshindring og samværsvegring. Samværeshindring er når en forelder hindrer samvær for den andre, og samværsvegring er når barn uttrykker vegring for samvær med en av sine foreldre.^{26 27} I samtale om temaene forteller en informant fra et familievernkontor:

«Det [samværeshindring og samværsvegring] er mer utbredt og alvorlig enn det man skulle tro. Et stort område som er gått under radaren. Vi trenger mye mer forskning på dette. Vi trenger kunnskap om hvor utbredt det er, hva er konsekvensene, kan vi forebygge, hva kan hjelpe?»

²⁶ NOU 2020:14 (2020). *Ny barnelov. Til barnets beste*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/677d13eae68c463fa5c2cbb2f9b54e82/no/pdfs/nou202020200014000dddpdfs.pdf>

²⁷ Bufetat (2020). *Samværsvegring- faglig forståelse og intervensjoner når barn avviser en forelder etter samlivsbrudd*. Hentet fra https://bufdir.no/contentassets/ed7a489b2fbf4c808e4637c037e51450/bufetat_samvarsvegring_hefte_a4_korrektur.pdf

Samværsvegring blir nevnt i samtale med en informant på et annet familievernkontor. Informanten opplever at det både er behov for mer kunnskap om temaet, men også hvilken rolle familievernet skal ha i møte med denne problematikken.

Enkelte av familievernkontorene ser noen av de nye utfordringene med bosted og samvær i sammenheng med et mer likestilt foreldreskap de senere årene. Et familievernkontor mener at utviklingen er positiv siden barn får jevnere tilgang på fedrene sine, men at det hadde være interessant med mer forskning på hvordan dette påvirker barna.

Likestilt foreldreskap blir også nevnt av et annet familievernkontor som forteller at det kan bli et dilemma mellom hva som er best for barna og de individuelle rettighetene til foreldrene. En informant fra et familievernkontor forteller at dette også er to ulike forskningstradisjoner som står mot hverandre og formidler ulik kunnskap. Hen forklarer det slik:

«Den ene forskningstradisjonen er knyttet opp til hva barna trenger av tilknytning, mens den andre forskningstradisjonen forsker på rettigheter og likhet for loven. Vi jobber [på en måte] mellom dette, hvor vi balanserer foreldrenes og barnas rettigheter og omsorg. Ofte går ikke disse ønskene og behovene opp i opp. Vi har veldig lite dokumentasjon og forskning på hva som skal og bør gjøres her.»

To forskere tar også opp likestilling og fars rolle som noe det er interessant med mer forskning på. En forsker forteller at historisk har forskningen sentrert seg rundt mor og barn, og at det er behov for mer kunnskap om fars rolle i familien og konsekvenser av ulike farsroller. Hen mener at det er viktig at denne kunnskapen gjennomføres i en norsk eller nordisk kontekst ettersom farsrollen er annerledes her enn i resten av verden.

4.2 Familieliv i dagens samfunn og konsekvenser for parforhold og foreldreskap

Familieliv og foreldreskap i dag er noe som blir tatt opp av fire av familievernkontorene som et felt som det trengs mer kunnskap på. Kunnskapsbehovet innebærer:

- Kunnskap om hvordan tidspress og ambisjoner knyttet til å være foreldre i dag påvirker familiene
- Kunnskap om hvordan samfunnspolitiske faktorer påvirker familiene
- Kunnskap om hvordan sosiale medier, dataspill og skjermbruk påvirker barn og parforhold, og relasjonen mellom barn og foreldre

Familievernkontorene er opptatt av at tiden vi lever i påvirker hvordan det er å være par, foreldre og familie. En informant trekker frem at logistikk og tidspress er en utfordring, og forteller at det er interessant å vite mer om hva dette gjør med familiene. Et lignende perspektiv kommer frem i samtale med et annet familievernkontor, der en av informantene oppsummerer det slik:

«Det veldig mange kommer med er at de bærer preg av å leve et stressende liv, hvor de hele tiden er bakpå i egne ambisjoner og hvordan å være foreldre. Interessant med kunnskap om hvordan dette påvirker oss. Spørsmålet «hva er det å være foreldre i dag?» (...) Her har det skjedd mye de siste årene som det hadde vært interessant å vite mer om.»

Et annet familievernkontor tar opp at det hadde vært interessant å vite mer om hvordan samfunnspolitiske faktorer i dag påvirker familien. Dette inkluderer både faktorer som sosial ulikhet, arbeidsmarked og boligmarked.

Videre blir sosiale medier, dataspill og skjermbruk tatt opp av fem familievernkontorer som elementer som har kommet de siste årene og som påvirker både barn, par og familierelasjoner.

Informanter fra familievernkontorene opplever at mange foreldre strever med at barna er mye på skjerm, og ønsker seg derfor mer kunnskap om hvordan skjermbruk påvirker barna og hva konsekvensene er. Et familievernkontor trekker frem at det er behov for mer kunnskap om hvordan man skal forholde seg til og snakke om barn og dataspill med foreldre som kommer til familievernkontoret, og at det er viktig at dette baserer seg på et kunnskapsgrunnlag. En informant fra et annet familievernkontor forteller at det også er behov for mer kunnskap om hvordan skjermbruk påvirker samspillet mellom foreldre og barn, hen forklarer det slik:

«Jeg tror at det er mer diskusjoner rundt sosiale medier nå enn det var før, at det har blitt flere forstyrrelser. Jeg er litt nysgjerrig på hva dette gjør i samspill med barn når foreldre ser på telefonen når de er med barna. (...) Er det noen konsekvenser av dette?»

I samtale om skjermbruk og sosiale medier blir det også trukket frem av ett familievernkontor at dette kan ha innvirkninger på parforhold og relasjoner. Dette gjelder både det å ikke legge fra seg telefonen og forstyrrelser knyttet til det, samt digital utroskap som kan innebære at man ser på, har kontakt med eller flørter med andre over nettet. En informant fra et familievernkontor opplever derfor at det er behov for mer kunnskap om hvordan moderne teknologi påvirker parforhold.

Familieliv i dagens samfunn og konsekvenser for parforhold og foreldreskap, blir også tatt opp av én forsker. Hen ønsker mer kunnskap om hvordan det å være mye på mobiltelefonen virker inn på samhandlingen i parforholdet. Forskeren trekker også frem at det i dagens samfunn er mange føringer på hvordan å være en god forelder,

og at det er mye informasjon om hva som er rett og galt. I lys av dette mener hen at familievernet trenger å vite mer om hvordan dette påvirker og oppleves for unge foreldre i dag.

4.3 Vold i familien

Vold er et tema som blir tatt opp av tre av familievernkontorene som områder det trengs mer kunnskap og forskning på. Kunnskapsbehovet innebærer:

- Kunnskap om vold i en norsk kontekst
- Kunnskap om vold i en familievernkontekst
- Kunnskap om hvordan avdekke ulike former for vold (avdekkerkompetanse)

Kunnskap om vold blir av enkelte familievernkontor sett på som god nok, mens hos andre er det et ønske om mer forskning rettet mot hvordan å avdekke ulike former for vold, samt mer forskning i en norsk kontekst og i konteksten til familievernet. En informant fra et familievernkontor beskriver det slik:

«Vi trenger mer forskning på vold og ulike typer vold. Hva foregår av vold, hvordan fanger man det opp, hvilken betydning bør det ha for tilbudet vi gir? (...) Vi trenger mer kritisk forskning om dette og mer forskning på vold i parforhold. (...) Det er forsket lite på dette i Norge, og mangel på kunnskap og forståelse gjør at vi noen ganger ikke ser hva vi står overfor.»

I fire av intervjuene med forskere gis det uttrykk for at den generelle kunnskapen om vold er på vei til å bli god, og at det finnes en del forskning på dette feltet. Selv om det uttrykkes av flere at den generelle kunnskapen om vold er god, mener en annen forsker at det ikke er nok forskning på vold og familievernet, og at det er viktig at kunnskapen er tjenestespesifikk. Dette kommer også frem i samtale med en annen

forsker som forteller at det kan være relevant å involvere familievernkontorene i større grad i forskningen på voldsfeltet, både for å formidle kunnskap inn i familievernet, men også for å få mer praksisnær forskning på vold i en familievernkontekst.

4.4 Psykiske lidelser og/eller rus i familien

Fire av familievernkontorene tar opp at de i sitt arbeid møter på familier eller par der en av partene har individuelle utfordringer knyttet til psykiske lidelser og/eller rus. Kunnskapsbehovet i disse sakene kan oppsummeres slik:

- Kunnskap om hva som er familievernets rolle i saker som omhandler individuelle utfordringer knyttet til psykiske lidelser og/eller rus
- Kunnskap om hvordan ivareta familien i slike saker

Familievernkontorene forteller at de i sitt arbeid ønsker mer kunnskap om hvordan å møte og jobbe med de familiene og parene der en av partene har individuelle utfordringer knyttet til psykiske lidelser og/eller rus. En informant fra et familievernkontor trekker frem utfordringer rundt hva som skal være familievernets rolle i disse sakene, hen beskriver det slik:

«Vi møter mange par hvor en person har en psykisk lidelse eller en utfordring. Spørsmålet blir hvor mye kunnskap må vi ha om det for å bistå. (...) Hvordan skal vi håndtere det?»

En informant fra et annet familievernkontor beskriver kunnskapshullet på dette feltet med henhold til hvordan man i familievernet kan ivareta familieperspektivet i disse sakene, og hvordan ivareta hele familien og ikke bare personen med en individuell utfordring.

4.5 Oppfølging etter omsorgsovertakelse

I samtale med spisskompetansemiljøet for foreldreoppfølging etter omsorgsovertakelse blir det nevnt at det er et kunnskapshull på området som omhandler oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse. Dette kunnskapsbehovet kan oppsummeres slik:

- Kunnskap om hvordan familievernet skal møte og arbeide med foreldre som opplever omsorgsovertakelse

Spisskompetansemiljøet forteller at det er behov for enda mer systematisk kunnskapsinnhenting på oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse, og at det er behov for mer kunnskap om hvordan familievernet spesielt skal møte denne målgruppen. Dette kommer også frem i samtale med en *forsker* som forteller at det er et kunnskapsbehov på feltet. Hen opplever at familievernet står i en viktig posisjon for å følge opp foreldrene og få til gode prosesser siden de ikke har samme kontrollrolle som barnevernet i disse sakene.

TERAPI, KURS OG MEKLING

5. TERAPI, KURS OG MEKLING

I dette kapittelet redegjør vi for funn som omhandler familievernets arbeid med terapi, kurs og meklings. Kunnskapsbehovet dreier seg om effekter av terapiformer og kurs, kunnskap om hvordan å gjøre gode tilpasninger og hvilken betydning rammene for terapien har, effekter av parterapi og meklings, og behovet for innhenting av brukererfaringer.

5.1 Effekter av terapiformer og kurs

Samtlige av familievernkontorene gir uttrykk for at de ønsker kunnskap om effekten av familievernets arbeid med hensyn til terapiformer og kurs. Oppsummert innebærer dette kunnskapsbehovet:

- Kunnskap om effekten av terapi innenfor familievernets kontekst
- Kunnskap om effekten av metoder og verktøy egnet for bruk i familievernet, og betydningen av kontekst
- Kunnskap om effekten av kurs familievernet tilbyr og kurs familievernansatte selv mottar
- Kunnskap om langtidseffekter for terapi og kurs
- Kunnskap om betydningen av antall timer, hyppighet og tidspunkt for familievernets involvering for effekten av tiltak

I samtale med *familievernkontorene* kommer det frem at samtlige er opptatt av å få kunnskap om effektene av familievernets arbeid. Dette gjelder både på overordnet nivå og i spesifikk tilknytning til metoder, verktøy og kurs. Et av familievernkontorene uttrykker det overordnede kunnskapsbehovet slik:

«Har det en effekt for foreldre å komme til familievernkontoret og bruke tilbudet? Får klienten hjelp til problemet hen kom med? Hva funker, og hva burde man gjøre mer eller mindre av?»

Familievernet har en arbeidspraksis hvor de ansatte er opptatt av å tilpasse tilbudet til den enkelte klient, og hvor de i utstrakt grad kombinerer ulike metoder og tilnærminger. Denne arbeidspraksisen gjenspeiles i kunnskapsbehovet ved at familievernkontorene både etterspør kunnskap om effekten av konkrete kurs og metoder, og kunnskap om effekten av familievernets eklektiske og systemiske tilnærming. Familievernet er med andre ord opptatt av at kunnskapen om effekt skal være praksis-nær og relevant i deres kontekst. For eksempel nevnes det at det er forsket lite på familie- og parterapi innenfor en systemisk tradisjon. Forskningen på temaet innenfor en norsk kontekst trekkes frem som særlig begrenset.

Flere familievernkontor etterspør nyansert kunnskap om hvilke konkrete aspekter ved tilbud og terapitilnærminger som har effekt. En form for nyansering som nevnes er betydningen av kontekst for effekten av et tiltak eller metode. I dette ønsket ligger det litt ulike perspektiver. Ved to av familievernkontorene gis det uttrykk for at de ønsker kunnskap om ulike tiltak og metoder har ulik effekt for ulike grupper. Andre familievernkontor nevner at de ønsker kunnskap om konkrete metoder, som for eksempel systemisk-, emosjonsfokuset- og narrativ- terapi, og om disse egner seg bedre for å møte visse typer utfordringer, og eventuelt hvilke. I forlengelse av dette ytrer et tredje familievernkontor et ønske om kunnskap vedrørende hvilke metoder som er mest hensiktsmessige innenfor familievernets tidshorisont og ramme. I samtale om temaet forteller en informant fra et familievernkontor:

«Mange av de metodene vi liker best egner seg ikke innenfor 8 timer. Hvis det finnes noen korttidsmetoder som har god effekt innenfor den norske konteksten og våre rammer hadde det vært fint å vite.»

I forlengelsen av dette er det flere familievernkontor som forteller om et behov for kunnskap om betydningen av antall timer som gis, terapiens hyppighet med hensyn til antall dager/uker mellom timene, og tidspunkt for familievernets involvering, for effekten av tiltak. Tidspunkt for involvering henviser her til hvor tidlig i en konflikt familievernet involveres.

Fem av familievernkontorene uttrykker et eksplisitt ønske om kunnskap om langtidseffekter av kurs og terapi. Selv om enkelte oppgir at de forsøker å innhente klientenes tilbakemeldinger i slutten av timer og kurs, har de ansatte begrensede muligheter til å innhente informasjon om klientene opplever en langvarig effekt. Informantene ønsker derfor kunnskap om kursene og terapien har en effekt over tid. I forlengelse av dette ønsker familievernkontorene også kunnskap om hvordan å få effekten av tilbudene til å vare. Et av kontorene ønsker for eksempel kunnskap om en oppfrisking i form av en «booster-time» noen år etter det opprinnelige terapiforløpet kan bidra til å forlenge effekten.

Familievernkontorene nevner konkrete kurs de ønsker kunnskap om effektene av. Det nevnes både kurs rettet mot de ansatte selv, og mot klientene. For eksempel nevner ett familievernkontor at de ønsker kunnskap om hvilken effekt det har hatt for klientene at alle ansatte i familievernet kurses i emosjonsfokuserterapi, samt hvilken effekt terapeutene selv opplever at kurset har hatt. Av andre kurs rettet mot terapeutene nevnes sinnemestring etter brøsetmodellen og enkel og effektiv aggresjonskontroll (EEA). Familievernkontorene nevner også flere konkrete kurs rettet mot klientene som de ønsker seg kunnskap om effektene av. For eksempel savner et familievernkontor forskning på om foreldreveilederkursene har en effekt på barna, da det per nå kun er forsket på om foreldrene blir tryggere i foreldrerollen etter gjennomført kurs. Andre kurs som nevnes er: sammen etter skilsmissen, ICDP, fortsatt foreldre, bufferkurset og godt samliv.

Tre av *forskerne* uttaler at det er et behov for kunnskap om hvilken effekt familievernets tilbud har. Forskerne trekker spesielt frem behov for kunnskap om langtidseffekter, om ulike tilnærminger har ulik effekt for ulike undergrupper, og kunnskap om hvilke mekanismer som fører til at terapien har en effekt.

5.2 Kunnskapsbehov om parterapi

I samtale med familievernkontorene uttrykker seks av kontorene et ønske om mer kunnskap innen temaet parterapi. Kunnskapsbehovet på dette området kan oppsummeres slik:

- Kunnskap om effekten av parterapi, inkludert detaljkunnskap om årsaksmekanismer
- Kunnskap om metode for å dempe konflikt
- Kunnskap om metode for å ivareta og bygge allianse med begge parter under parterapi
- Kunnskap om seksualitet i en familie- og parterapi-kontekst, og i hvilken grad terapeuter i familievernet tematiserer seksualitet i møte med klientene

Familievernkontorene gir i intervjuene uttrykk for et ønske om mer kunnskap om metoder og tilnærminger innen parterapi. Informantene fra familievernet forteller at det finnes lite forskning på parterapi innenfor en systemisk tradisjon, en tradisjon familievernet bygger på, og spesielt i en norsk kontekst. I forlengelse av dette reflekterer noen av kontorene over at det ikke finnes et spisskompetansemiljø (SKM) for parterapi. Ett av familievernkontorene uttrykker også et ønske om at et slikt SKM opprettes. Kunnskapsbehovet innen parterapi blir av en informant fra et familievernkontor formulert slik:

«Vi får lite forskning på parforhold. Det er lett det blir en del synsing og terapeutiske innretninger på [dette området]. Hva virker for hvem?»

Familievernkontorene er opptatt av at klientene skal få størst mulig effekt av behandling, og ønsker kunnskap om hvilke tilnærminger som er mest effektive innen parterapi. I dette ligger det et ønske om effektforskning, inkludert forskning på langtidseffekter. Samtidig anerkjenner informantene at parterapi er et komplekst felt med mye variasjon som krever individuell tilpasning. Familievernkontorene er derfor opptatt av kunnskap på detaljnivå, og etterlyser kunnskap om mekanismer og påvirkningsfaktorer. En informant fra et familievernkontor spesifiserer kunnskapsbestillingen slik:

«litt mer [forskning] på detaljnivå - hvilke faktorer påvirker hva? For eksempel i parterapi, hva utgjør en forskjell?»

Når familievernkontorene omtaler kunnskapsbehovet på parterapi-feltet nevnes også metodeutvikling. Informantene etterspør kunnskapsutvikling for ulike metoder/verktøy, blant annet metoder for hvordan å dempe konflikt. Det nevnes også at det oppleves utfordrende å bruke tolk i parterapien, og det er behov for kunnskap om hvordan dette best gjøres. Relasjons- og alliansebygging kan bringe med seg andre utfordringer i en parterapikontekst enn i individualterapi, og et av familievernkontorene ønsker seg derfor en metode for hvordan å etablere gode relasjoner til to parter i en slik kontekst:

«Det jeg har ønsket meg i mange år er effektforskning på det vi driver med – parterapi og mekling. Det vet vi ikke noe om. (...) Har savnet forskning på hvordan man skal gjøre det når man skal etablere en god relasjon til to parter. Det hadde vært veldig spennende med kvalitative analyser – gå inn og se i detalj hva som skjer i løpet av en time.»

Behovet for mer kunnskap på parterapifeltet nevnes også av tre forskere. De forklarer at parterapi som forskningsfelt er relativt ungt, og derfor har en mindre kunnskapsbank. Forskerne forteller også at noen

områder innenfor parterapifeltet er mindre forsket på enn andre, og etterspør særlig kvantitativ forskning på gruppenivå, samt forskning på langtidseffekten av parterapi.

Seksualitet løftes frem av fire *familievernkontor* som et område hvor det eksisterer et kunnskapsbehov. Innen en familievernkontekst er seksualitet et tema som er relevant i flere sammenhenger, blant annet i relasjon til overgrep, men som kanskje er spesielt relevant innenfor en parterapikontekst. For eksempel ønsker kontorene kunnskap om hvordan å arbeide med lystproblematikk og utfordringer som relaterer seg til dette. Et annet perspektiv som også trekkes frem er i hvor stor grad terapeutene i familievernet tematiserer seksualitet i møte med klientene:

«Kunne vært interessant med surveyundersøkelse på terapeut eller brukernivå for å undersøke hvilke temaer de føler de kan arbeide med [i relasjon til seksualitet]. Hva blir tematisert av terapeutene? Hva tematiserer klientene selv?»

Temaet par og seksualitet nevnes av én *forsker* som noe det burde forskes mer på. Informanten trekker frem at det hadde vært interessant å undersøke om og hvordan seksualitet i parforhold har endret seg, med tanke på det samfunnet vi lever i nå. En annen forsker uttaler at hen anser kunnskapen på området seksualitet som god.

5.3 Kunnskapsbehov om mekling

I samtaler med familievernet etterspør to av kontorene mer kunnskap på meklingsfeltet. Kunnskapsbehovet på området kan oppsummeres slik:

- Kunnskap om effekten av mekling, og hva som utgjør god mekling

To *familievernkontor* nevner at de ønsker mer kunnskap innen mekling, og nevner konkret kunnskap om effekten av mekling. Informantene forteller at det er en del forskning på samtaler med barn i mekling. De etterspør derimot kunnskap om meklingen har en effekt, både på kort og lang sikt, og hva som utgjør god mekling. Familievernkontorene er med andre ord interessert i kunnskap om mekanismer og påvirkningsfaktorer. Eksempelvis ønsker et familievernkontor kunnskap om differensiert inntak til mekling i form av om ABC-prosessen har en effekt, og om spørsmålene som stilles innledningsvis i ABC-prosessen har den effekten man antar.

Behovet for kunnskap innen meklingsområdet trekkes også frem av to *forskere*. En av forskerne uttaler at forskningen på mekling i hovedsak har konsentrert seg om individet på mikroplan og at det hadde vært interessant med forskning på andre nivåer. Her nevnes spesifikt hvordan foreldrenes økonomi får konsekvenser for hvilke interesser de tar med inn i meklingen og hvilke konsekvenser dette får for selve meklingen. En annen forsker mener at meklingsområdet som helhet har behov for mer forskning, og uttaler:

«Meklingsfeltet er understudert i seg selv, hva er god mekling og hva er indikasjoner på at mekling har fungert? Har det bidratt til mer foreldresamarbeid?»

5.4 Kunnskapsbehov om familierapi og foreldreveiledning

To av familievernkontorene uttrykker et eksplisitt ønske om mer kunnskap innen familierapi og foreldreveiledning. Oppsummert innebærer dette kunnskapsbehovet:

- Kunnskap om effekten av familierapi
- Kunnskap om hvordan å ivareta familieperspektivet i komplekse saker, både i familierapi og foreldreveiledning

- Kunnskap om hva som utgjør god foreldreveiledning, og hva som virker for hvem

Familierapi utgjør en sentral del av familievernets arbeid, og ett familievernkontor ønsker seg kunnskap om effekten av familierapi i familievernet og metodene som brukes. De ansatte ved *familievernkontorene* forteller videre at de forholder seg til en bredde av saker med hensyn til kompleksitet og tematikk. Et gjentakende tema i intervjuene er at en ikke-ubetydelig andel av de komplekse sakene utfordrer familievernets mandat om å arbeide med og ivareta familien som helhet. Dette gjelder spesielt saker hvor en av foreldrene opplever psykisk uhelse, men det kan også gjøre seg gjeldene i andre komplekse saker hvor familien har mange andre behov fra før. Flere av informantene uttrykker at de ikke har mulighet til å inneha dybdekunnskap innenfor alle områder og tematikker, og ønsker seg kunnskap om hvordan å ivareta familieperspektivet i slike saker. Familievernkontorene ønsker seg med andre ord kunnskap om hvordan å tilby familierapi på en måte som ivaretar hele familien i komplekse saker, spesielt i saker hvor en av partene opplever psykisk uhelse. Samtidig er de ansatte skeptiske til for mye standardisering av arbeidet, og kunnskapen bør derfor være av en slik art at den tillater fleksibilitet og tilpasning til den aktuelle situasjonen. En informant ved et familievernkontor uttrykker det slik:

«Jeg tenker det at man skal holde litt fast ved terapeutrollen og finne universelle metoder for å utforske denne personen og denne familien»

Som et støttetiltak for foreldre tilbyr familievernet også foreldreveiledning. Foreldreveiledning som tiltak er uavhengig av og favner bredere enn familierapi, men kan inkludere familierapi som et virkemiddel. Også i relasjon til foreldreveiledning er komplekse saker som involverer psykisk uhelse et tema, og de ansatte i familievernet etterspør kunnskap om hvordan å veilede foreldre som strever med slik

problematikk. To av familievernkontorene ønsker seg i tillegg mer kunnskap om foreldreveiledning generelt. Noen av informantene på familievernkontorene har inntrykk av at foreldreveiledning er et litt underprioritert område. De ønsker derfor en oppdatering av metoder, samt kunnskap om hva som er god foreldreveiledning og hva som virker for hvem.

Tre av *forskerne* uttrykker at familieterapifeltet generelt har behov for forskning, spesielt i form av kvantitativ forskning på gruppenivå. En forsker etterlyser også et eget spisskompetansemiljø på feltet. Forskerne uttaler videre at forskningen burde utgå fra en helhetlig forskningsplan og foregå innenfor en familievernkontekst.

5.5 Kunnskap om brukererfaringer

I samtale med familievernkontorene forteller fem av kontorene at de ønsker kunnskap om klientenes erfaringer og opplevelse av familievernets tilbud. Oppsummert innebærer dette kunnskapsbehovet:

- Kunnskap om klientenes opplevelse av terapitimen, både overordnet og på detaljnivå
- Kunnskap om klientenes ønsker og behov i møte med familievernet
- Kunnskap om hvilken effekt KOR-metoden har

Fem av *familievernkontorene* uttrykker et eksplisitt ønske om tilbakemelding på klientenes opplevelse av terapitimen, samt hvilke ønsker og behov klientene har i møte med familievernet. Familievernkontorene ønsker med andre ord både brukervedvirkning og tilbakemelding fra klientene. Denne tilnærmingen anses som en mulighet for å få overordnede tilbakemeldinger på terapitimen som helhet, samt konkrete tilbakemeldinger på de ulike tilnærmingene som ble benyttet i timen.

KOR er et verktøy for brukervedvirkning som allerede benyttes i familievernet. Flere informanter trekker frem KOR-metoden som en kilde til slik kunnskap, men enkelte stiller også spørsmål ved, og ønsker seg kunnskap om hvor effektiv denne metoden er. En av informantene fra et familievernkontor uttaler seg slik:

«Tror det hadde vært interessant å se på [KOR-metoden]. Gir dette effekt for brukerne? Bedrer det meg som terapeut? Forkorter det behandlingsforløpet?»

Ett av familievernkontorene nevner brukerevaluering og brukervedvirkning som interessant også i relasjon til kurs. De ønsker kunnskap om hva som er brukernes/klientenes ønsker og behov med hensyn til hvilke kurs familievernkontorene burde tilby. En informant fra familievernkontoret formulerer seg slik:

«Hadde vært kjempeinteressant om dere spurte brukerne om [deres opplevelse] – hva savner de og hvilke temaer håper de at vi som praktikere skal ta opp?»

Behovet for kunnskap om brukererfaringer nevnes også av to av *forskerne*. Disse trekker spesielt frem to typer kunnskap som interessant: hvordan klientene opplever møtene med familievernet og om de selv opplever at familievernets tilbud er til hjelp for dem.

UTFORDRINGER I FAMILIEVERNET

6. UTFORDRINGER I FAMILIEVERNET

I dette kapittelet oppsummeres funn som omhandler familievernets rolle i tjenesteapparatet, familievernets mandat og prioriteringer. Dette ses videre i lys av samarbeid og samhandling med tilgrensede tjenesteområder og måleparametere familievernet måles på.

I motsetning til de foregående kapitlene er funnene som fremstilles i dette kapittelet i større grad basert på analyser av utfordringsområder som informantene løfter frem i intervjuene. Kapittelet kan derfor ikke på lik linje som de foregående kapitlene, leses som rene deskriptive gjentakelser av kunnskapsbehov. Kapittelet må heller leses som utfordringer familievernet møter på, og behovene de har i forbindelse med praksisutøvelsen.

I det følgende presenteres utfordringsområdene som er plukket opp i intervjuene. Avslutningsvis i hvert underkapittel listes det opp noen punkter vi mener det kan være behov for å undersøke nærmere, eller som det kan være viktig å ha med seg i fremtidige anskaffelser av forsknings- og FoU-prosjekter.

6.1 Familievernets rolle i tjenesteapparatet, og dets særegenhet

I samtlige av intervjuene med *familievernkontorene* løftes familievernets unike posisjon i tjenesteapparatet frem, og at det generelt finnes lite forskning i en familievernkontekst. Dette handler om at det finnes en god del tilgjengelig forskning på målgrupper, livssituasjoner, metoder og tilnærminger, men at de sjeldent er knyttet direkte til familievernets arbeid og kontekst. I forlengelsen av dette virker det å være et behov for mer kontekst-nær forskning.

Videre trekker familievernkontorene frem et ønske om å innhente kunnskap om hvilken betydning familievernet har for familiene og samfunnet som helhet, og understreker at det generelt finnes lite forskning på familievernets rolle. To *forskere* understreker det samme, og mener det er behov for å tydeliggjøre familievernets rolle, egenart og hva familievernet bidrar med i statens virkemiddelapparat.

«Familievernet er jo en spesiell tjeneste som egentlig har veldig internasjonal misunnelse over seg. Det kunne vært spennende å forske på egenarten (...) et overordnet perspektiv på tjenesten, hvilket hull fyller de i statens virkemiddelapparat?»

Den samme forskeren er blant annet opptatt av hvilke samfunnsøkonomiske konsekvenser familievernet har, og hvilken betydning tidlig innsats kan ha for å forebygge mer alvorlige saker som kan havne i barnevernet eller spesialisthelsetjenesten. Dette er særlig interessant tatt i betraktning at familievernet opplever at sakene i økende grad oppleves komplekse og krevende, noe som bidrar til å undergrave fokuset på familievernet som en forebyggende lavterskeltjeneste.

Basert på funn og analyser kan kunnskapsbehovet oppsummeres slik:

- Familievernets rolle i tjenesteapparatet, dets særegenhet og betydningen familievernet har for familien og samfunnet som helhet
- Forskning på målgrupper og livssituasjoner i en familievernkontekst
- Forskning på tilnærminger og metoder i en familievernkontekst

6.2 Familievernets mandat, målgruppe og prioriteringer

I flere av fokusgruppene med *ansatte i tjenesten* fremkommer det at familievernets mandat kan oppleves svært bredt, og at det kan være vanskelig å prioritere og avgrense. Dette handler om prioriteringer av familier så vel som prioriteringer av hvilke tilbud familievernet skal gi familiene. Dette eksemplifiseres gjennom følgende sitat fra et intervju med ett familievernkontor:

«Vi har et veldig vidt mandat, det med grenseoppgangene. Vi har fått en tjenestekatalog, der står det veldig mye om hva vi skal jobbe med, men veldig lite om hva vi ikke skal jobbe med. Skal vi jobbe med det, eller hadde de [klienten/familien] fått bedre hjelp et annet sted?»

En *forsker* mener at det burde undersøkes nærmere hvordan politiske føringer for hvem familievernet skal prioritere og hvilke oppgaver de skal fokusere på påvirker tjenesten.

En annen årsak til stadig større utfordringer med å prioritere saker og familier ser ut til å skyldes at sakene i familievernet blir stadig mer komplekse. Saker som innebærer høykonflikt, psykiske lidelser, vold eller rus, beskrives som svært tidkrevende, og det stilles spørsmål ved hvilken rolle familievernet skal spille i disse sakene.

Basert på funn og analyser kan kunnskapsbehovet oppsummeres slik:

- Familievernets mandat, og hvilken betydning mandatet har for prioriteringer og avgrensninger i tjenesten
- Rollen familievernet skal ha i komplekse saker som innebærer vold, psykiske lidelser og/eller rus

6.3 De komplekse sakenes påvirkning på ansatte i tjenesten

I forlengelsen av at sakene familievernet møter beskrives som stadig mer komplekse fremhever fem av *familievernkontorene* at det er behov

for forskning på hva det vil si for ansatte i tjenesten å stå i saker som omfatter høykonflikt, vold, psykiske lidelser eller rus over tid. En leder ved et familievernkontor beskriver det slik:

"Så tenker jeg at det burde forskes på hvordan det er å stå i de vanskelige sakene. Vi er en lavterskeltjeneste, men mange av sakene inneholder mye og store konflikter. Hvordan er det for terapeutene å stå i disse sakene, og hva skal til for at de skal ha støtte til å jobbe godt i de sakene?"

En del av lederne ved familievernkontorene stiller spørsmål om hvorvidt ansatte er rustet og trent i å stå i slike saker, og hva det gjør med motivasjon, sykemeldinger og turnover i tjenesten. Flere ledere ønsker tilnærminger og verktøy for hvordan støtte sine ansatte i disse sakene.

Basert på funn og analyser kan kunnskapsbehovet oppsummeres slik:

- Konsekvenser ved at ansatte står i komplekse saker over tid
- Tiltak og god praksis for å bistå ansatte i å stå i komplekse saker over tid

6.4 Samarbeid og samhandling med andre instanser

I forlengelsen av et bredt nedslagsfelt og en heterogen målgruppe, og stadig flere komplekse saker, blir behovet for samhandling og samarbeid med andre tilgrensede tjenesteområder tydeligere. Tilgrensede tjenester som nevnes eksplisitt er barnevern, BUP, NAV, helsestasjon og domstolene. Samhandling mellom de ulike tjenestene, og innsikt og kunnskap om hverandres styrker og svakheter anses som viktig. Noen av *familievernkontorene* nevner at de ønsker kunnskap om effekten av denne type samarbeid. Informantene trekker konkret frem samarbeid mellom helsestasjon og familievern, og samarbeid mellom barnevern, domstol og familievern.

Flere av familievernkontorene påpeker at det til tider kan være vanskelig å avgjøre når egen kompetanse og ansvar slutter, og når det er riktig å koble på andre instanser. En av de ansatte beskriver det slik

*«Hadde vært interessant å se hvordan samarbeidet mellom familievernet og barnevernet fungerer, både med tanke på erfaringsinnhenting i tjenestene, men også brukere som har hatt kontakt med begge instanser
»*

Sitatet kan illustrere behovet for kunnskap eller utvikling på feltet som omhandler henvisningskompetanse og samhandlingskompetanse. En av informantene i familievernet forteller at det hadde vært hensiktsmessig med en modell for samhandling mellom tjenestene rundt familiene, og dette ses særlig i sammenheng med voldsaspektet.

Basert på funn og analyser kan kunnskapsbehovet oppsummeres slik:

- Når familievernets ansvar og oppdrag stanser, og når familievernet bør henvise videre
- Samhandling mellom familievernet og tilgrensede tjenester (BUP, barnevern, NAV, helsestasjon, rettsapparatet), effekter av samarbeidet, og hvordan denne samhandlingen best gjøres

6.5 Gjennomgang av måleparametere

To av familievernkontorene forteller at det er behov for å gjennomgå måleparameterne i familievernet og hva som måles. Selv om det uttrykkes at det er fint å bli målt på arbeidet som blir gjort, oppleves det som at måleparameterne har for stort fokus på kvantitet, og at mye av arbeidet som blir gjort ikke får uttelling. En informant trekker frem at det kan forårsake press blant de ansatte at man gjør mye som man ikke får uttelling for.

Basert på funn og analyser kan kunnskapsbehovet oppsummeres slik:

- Hva er hensiktsmessige måleparametere å bruke i familievernet
- Hvordan påvirker dagens målesystem de ansatte og deres arbeid

6.6 Tilgjengeliggjøring av god praksis og kunnskap

Familievernkontorene så vel som forskere uttrykker behov for å tilgjengeliggjøre god praksis og kunnskap i familievernet. Dette handler om kunnskapsdeling på tvers av familievernkontorene så vel som tilgjengeliggjøring av kunnskap og forskning på en felles plattform.

Funn tyder på at ansatte i familievernet opplever å ha tid til kompetanseheving og kunnskapsdeling, og at de er interessert og opptatt av forskning. Samtidig påpekes det at tid til kompetanseheving og kunnskapsdeling er redusert, og at tiden ikke alltid strekker til for å holde seg oppdatert på alt som kan være relevant på feltet.

Videre er det grunn til å tro at forskningen ikke alltid er tilgjengelig for praksisfeltet. Dette handler blant annet om at forskningen er svært omfattende, og at det er tidkrevende å sette seg inn i forskningsrapporter. I tillegg kan det være utfordrende å finne frem til relevant forskning som følge av at den er plassert bak betalingsmurer eller fordi den er vanskelig å søke opp og orientere seg i.

En av forskerne poengterer at det finnes mye forskning, men at en kanskje bør fokusere mer på hvordan forskningen tas i bruk. Dette støttes av flere familievernkontorer som påpeker viktigheten av «hvordan kunnskap implementeres i familievernet». Informantene er opptatt av at forskningen må gjøres tilgjengelig og anvendbar. En forsker fremhever at kunnskapsoppsummeringer kan være svært effektive for praksisfeltet:

«Jeg tenker jo at det er lurt med noen kunnskapsoppsummeringer. Ingen har jo nesten tid til å sette seg inn i kunnskapen. Hvordan kan

*man bidra med kunnskap i forskningsverden inn i familievernet?
Kunnskapsoppsummeringer som er kjempekonkrete, det tenker jeg er
viktig.»*

Kunnskapsoppsummeringer er også trukket frem av enkelte av familievernkontorene fordi de samler all tilgjengelig forskning på ett sted, og fordi de ofte inneholder vurderinger og overordnede konklusjoner på tvers av ulike forskningsrapporter. Dette anses som hensiktsmessig, og kanskje særlig på de områdene hvor forskningen spriker.

Basert på funn og analyser vurderer vi at det kan være behov for å se nærmere på:

- Hvordan kunnskapsdeling i familievernet foregår, og på hvilke arenaer, og betydningen av spisskompetansemiljøene i dette arbeidet
- Undersøke hvilke plattformer som kan benyttes i forbindelse med å gjøre forskning tilgjengelig for praksisfeltet
- Utvikling av kunnskapsoppsummeringer på familievernets områder

OPPSUMMERT OM KUNNSKAPSBEHOVENE I FAMILIEVERNET

7. OPPSUMERT OM KUNNSKAPSBEHOVENE I FAMILIEVERNET

De foregående kapitlene har beskrevet kunnskapsbehov som er blitt identifisert i fokusgruppeintervjuene med tjenestene, og i intervjuene med forskere. I dette kapitlet oppsummeres funnene fra datainnsamlingen om sentrale kunnskapsbehov i familievernet.

7.1 Oppsummert om kunnskapsbehovene

Familievernet og forskerne tydeliggjør at det finnes en god del forskning på mange temaer som omfatter familievernet. Det som fremstår som det viktigste å få mer kunnskap om er likevel familievernets arbeid med ulike målgrupper, livssituasjoner og tilbudene familievernet gir. Det er med andre ord behov for mer forskning på ulike temaer i en familievernkontekst.

7.1.1 Målgrupper og deres behov

Oppsummert er det behov for mer kunnskap og forskning på målgruppene; brukere og ikke-brukere av familievernet, familier med annen språklig, kulturell og religiøs bakgrunn, familier med ulike samlivsformer, familier som lever med en situasjon preget av høykonflikt og familier som går i loop mellom familievern, barnevern og domstolene.

Når det gjelder målgruppen brukere og ikke-brukere av familievernet, er det behov for mer kunnskap om hva som er årsaken til at noen bruker eller ikke bruker familievernet, og hvordan man skal jobbe for å gjøre tilbudet kjent for de som ikke benytter seg av tilbudet.

Familier med annen språklig, kulturell og religiøs bakgrunn er et eksempel på en målgruppe som benytter seg av familievernet i mindre grad, og det uttrykkes et behov for mer kunnskap om hvordan man når

ut til denne gruppen, og hvordan å møte deres behov i en familievernkontekst. Dette kunnskapsbehovet fremstår vesentlig blant samtlige av familievernkontorene, og trekkes også frem av enkelte av forskerne.

En tredje målgruppe som enkelte av familievernkontorene er opptatt av er familier med ulike samlivsformer. Her blir det trukket frem at det er behov for mer kunnskap om disse familiene, og hvordan møte dem. Det er også én forsker som fremhever behovet for forskning på dette feltet.

Målgruppen familier som lever med en situasjon preget av høykonflikt trekkes også frem av familievernkontorene. Her er det behov for mer kunnskap om hvordan familievernet kan møte og støtte barn og familier i slike situasjoner.

Målgruppen familier som går i loop mellom barnevern, familievern og domstolene er en annen målgruppe som det er behov for mer kunnskap om. Dette handler om hvordan familiene opplever prosessene, hvordan familievernet kan jobbe bedre med disse familiene, og mer kunnskap om samspillet mellom de ulike instansene.

7.1.2 Livssituasjoner

Oppsummert er det behov for kunnskap om konkrete livssituasjoner som påvirker familiesituasjonen. Under dette overordnede temaet er det identifisert et behov for mer kunnskap om bosted og samvær etter samlivsbrudd, familieliv i dagens samfunn og konsekvenser for parforhold og foreldreskap. I tillegg er det behov for mer kunnskap om vold, psykiske lidelser og rus i familien, og oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse.

Bosted og samvær etter samlivsbrudd og barns beste i denne situasjonen, fremstår som et sentralt tema hvor det er behov for mer kunnskap. Det handler om kunnskap om hva som er til det beste for

barna ved samlivsbrudd, kunnskap om hva som er gunstig når det gjelder bosted og samvær for familier med små barn, og kunnskap om konsekvenser av og hvordan møte og forebygge samværsvegring og -hindring.

Flere av familievernkontorene har videre snakket om behovet for forskning på familieliv i dagens samfunn, og konsekvenser sentrale samfunnsforhold har for parforhold og foreldreskap. Dette handler blant annet om tidspres og ambisjoner i arbeidslivet og familielivet. Samt samfunnspolitiske faktorer slik som økonomi og boligmarkedet, og hvilken betydning sosiale medier, dataspill og skjermbruk har for barn, parforhold og relasjoner mellom foreldre og barn.

Vold i familien er et annet viktig tema som nevnes av familievernkontorene. Det er derimot delte meninger om hvorvidt det foreligger nok forskning på dette feltet, eller om det er behov for mer. Enkelte mener at det særlig er behov for forskning på vold i en norsk kontekst, og i en familievernkontekst.

Psykiske lidelser og/eller rus i familien trekkes frem av enkelte som et område det er behov for mer kunnskap om. Dette innebærer både kunnskap om hva som er familievernets rolle i saker som omhandler individuelle utfordringer knyttet til psykiske lidelser og/eller rus, og hvordan man best kan ivareta familien i slike saker.

7.1.3 Terapi, kurs og mekling

Oppsummert er det behov for mer kunnskap og forskning på effektene av familievernets arbeid og hvordan å tilby god terapi og mekling innenfor en familievernkontekst. I dette overordnede temaet ligger et behov for kunnskap om effekten av terapi og kurs i familievernet, og om brukererfaringer. Konkret er det identifisert et kunnskapsbehov innen parterapi, mekling, familieterapi og foreldreveiledning.

Familievernet arbeider innenfor en systemisk og eklektisk tradisjon, og det uttrykkes et tydelig behov for kunnskap om effektene av terapi og kurs innenfor denne tradisjonen, inkludert verktøyene og metodene som benyttes, samt mekanismene bak og betydningen av kontekst for effekten.

Parterapi er ifølge forskerne et yngre forskningsfelt. Det finnes noe internasjonal forskning, men innenfor en norsk familievernkontekst er forskningen begrenset. Det er ifølge forskere og familievernkontor behov for flere typer kunnskap innen parterapi. Kunnskapen som etterspørres er effekten av parterapi innenfor en familievernkontekst ved bruk av ulike metoder og tilnærminger. I tillegg til kunnskap om hvilke metoder som anses som effektive for å dempe konflikt og å bygge relasjon og allianse med begge parter.

Innenfor meklingsfeltet kommer det frem at det er behov for kunnskap og forskning på effektene av mekling, både på kort og på lang sikt. Også her etterspørres det detaljkunnskap om hva som utgjør god mekling, ulike tilnærminger og metoder til bruk i mekling.

Både familieterapi og foreldreveiledning utgjør en sentral del av familievernets arbeid. Innenfor disse områdene er det identifisert et behov for kunnskap om effekten av familieterapi, hvordan å ivareta familieperspektivet i komplekse saker, samt hva som utgjør god foreldreveiledning og hva som virker for hvem.

Familievernet er opptatt av at tilbudet skal være tilpasset klientenes behov, men opplever at de har lite kunnskap om hvordan klientene opplever møtet med familievernet og hvilke ønsker de har. Familievernet ønsker av den grunn forskning og kunnskap om klientenes opplevelse av terapitimen og hvilke ønsker og behov klientene har i møte med familievernet. Det er også identifisert et behov for forskning

og kunnskap om hvor effektiv KOR-metoden er i å avdekke klientenes opplevelser av terapitimen.

7.1.4 Utfordringer i familievernet

I intervjuene med forskere og ansatte i tjenesten pekes det på en del utfordringer familievernet møter på i sin praksisutøvelse. Oppsummert handler dette om utydelighet rundt familievernets mandat, målgrupper og prioriteringer. Dette ses videre i lys av at stadig flere oppgaver tillegges familievernet, at sakene er mer komplekse nå enn tidligere, og at dette krever samarbeid og samhandling med tilgrensede tjenesteområder.

Oppsummert er det behov for mer kunnskap om familievernets mandat, og hvilken betydning dette har for prioriteringer og avgrensinger i tjenesten. Som følge av at familievernet opplever stadig flere komplekse saker uttrykker tjenesten et behov for mer innsikt og føringer for hvilken rolle familievernet skal ha i komplekse saker som innebærer vold, høykonflikt, psykiske lidelser og/eller rus. I forlengelse av at sakene blir stadig mer komplekse etterspør familievernet også kunnskap om hvilken betydning det har for terapeutene å stå i disse sakene over tid. Ledere fremhever et behov for kunnskap om hvordan å støtte og bistå ansatte i saker med høy kompleksitet.

At sakene blir mer komplekse innebærer et behov for bedre samhandling mellom tilgrensede tjenester slik som barnevern, BUP, helsestasjoner og rettsvesenet. Et uttalt kunnskapsbehov er derfor kunnskap om når familievernet bør henvise videre, og eventuelt hvordan samhandling mellom de ulike tjenestene best kan gjennomføres.

En generell utfordring for familievernet og tjenesteapparatet generelt er tid til kunnskapsheving og kunnskapsdeling i en travel hverdag. I forlengelsen av dette poengterer kontorene og forskerne at det er behov

for å tilgjengeliggjøre forskning og kunnskap. Dette handler både om å samle kunnskapen på en felles plattform, men også om å utarbeide forskning og kunnskapsoppsummeringer som oppleves relevante for praksisfeltet, og som enkelt kan tas i bruk i familievernets arbeid.

7.2 Pågående forskning

En del av kunnskapshullene som familievernkantorene peker på i fokusgruppeintervjuene kan være dekket i forskningslitteraturen, og det er ikke innenfor denne rapportens mandat og vurdere hvorvidt funnene sammenfaller med faktiske kunnskapshull i forskningslitteraturen. Avslutningsvis presenteres pågående forskning som kan være relevant for kunnskapsbehovet i familievernet.

Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet gjennomfører på oppdrag fra Bufdir et større forskningsprosjekt om familieverntjenesten. Prosjektet «Familievernet - Likeverdig tjenestetilbud til en mangfoldig befolkning» (2020-2023) inkluderer delprosjektene «Familievernets arbeid med vold», «Barn og unge i familievernet», «Brukere og ikke-brukere i familievernet» og «Familieforståelser i en mangfoldig befolkning». Delstudien om «Brukere og ikke-brukere i familievernet» skal undersøke hvilke familier og brukergrupper familievernet når ut til, og hvem de ikke når. I tillegg skal man identifisere eventuelle forskjeller mellom kontorene. Datagrunnlaget vil bestå av intervjuer med brukere, ansatte og personer fra deler av befolkningen som i mindre grad bruker familievernet. Intervju med brukere og ikke-brukere med etnisk og religiøs minoritetsbakgrunn vil være en del av datamaterialet om underrepresenterte gruppers opplevelse av familievernet. I tillegg vil studien undersøke hvordan familier med likekjønnede foreldre og lhbt-personer opplever familieverntjenesten, og hvordan familievernet arbeider med denne brukergruppen. Målet med prosjektet er å lære mer om familievernets funksjon i en mangfoldig befolkning, og få et bedre

kunnskapsgrunnlag som kan bidra til et likeverdig tilbud. Det vil publiseres resultater fra forskningen i 2022 og 2023.²⁸

Et av delprosjektene i NOVA-studien er en oppfølging av NOVA sin tidligere forskning om voldsarbeidet i familievernet (Rosten m.fl. 2020)²⁹. I den pågående studien undersøkes det hvilke erfaringer familievernets brukere har i saker med vold, og hvordan ansatte arbeider med vold i lys av fagutviklingen som pågår i familievernet.

Folkehelseinstituttet (FHI) gjennomfører en undersøkelse der formålet er å kartlegge hva som finnes av forskning om effektene av og erfaringer med tiltak og tilnærminger som i norsk kontekst anvendes innen familievernet. FHI gjør et systematisk litteratursøk for å identifisere relevante studier. Prosjektet er pågående og vil ferdigstilles i 2022.³⁰

Funn fra denne rapporten «*Kunnskapsbehov på familievernfeltet: Hva mener praktikere og forskere?*» bør derfor ses i lys av blant annet kunnskapsoppsummeringer og forskningskart som sier noe om det konkrete kunnskapsbehovet på ulike områder og felt.

²⁸ For å lese mer se <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsprosjekter/familievernet-likeverdig-tjenestetilbud>

²⁹ Rosten, M. G., Øverli, I. T. & Gundersen, T. (2020) *Truffet av volden: Familievernets arbeid med vold i nære relasjoner* (NOVA Rapport 7/20). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet.

³⁰ Folkehelseinstituttet (2021, 13.oktober). *Systemiske tilnærminger og tiltak i familievernet - Prosjektplan for forskningskart – prosjektbeskrivelse*. Hentet fra <https://www.fhi.no/cristin-prosjekter/aktiv/systemiske-tilnarminger-og-tiltak-i-familievernet---prosjektplan-for-forskn/>